

Bijeninventarisatie Polderpark Cronesteyn 2023

februari 2024

Bijenwerkgroep Cronesteyn

Kees Vertegaal

Gerard van der Klugt

Bijeninventarisatie Polderpark Cronesteyn 2023

Bijenwerkgroep Cronesteyn/
Kees Vertegaal en Gerard van der Klugt

februari 2024

Stichting Groen Cronesteyn
Drakestein 16
2352JV Leiderdorp
info@groencronesteyn.nl

www.groencronesteyn.nl

Stichting Groen Cronesteyn zet zich in het behoud en herstel van natuur in landschap in Polderpark Cronesteyn. Zij behartigt de belangen van bezoekers en gebruikers en wil bezoekers en omwonenden zo veel mogelijk bij het gebied betrekken.

Inhoud

Samenvatting	4
1. Wilde bijen in Cronesteyn	6
2. Voorbereiding.....	6
3. Methoden.....	6
4. Resultaten	10
4.1 Deelnemers en telrondes	10
4.2 Aantal waarnemingen en soorten	11
4.3 De bijen van Cronesteyn.....	12
4.4 Bijzondere soorten.....	12
5. Conclusies.....	13
Bronnen/literatuur	14
Bijlagen.....	15
1. Contouren telvlakken	
2. Inventarisatieronden en -datums	
3. In 2023 waargenomen soorten en verzamelsoorten	

foto's omslag

roodpotige groefbij (foto Sjoerd Luiten)
fluitenkruidbij (foto Anne Marie van Dam)
tuinhommel (foto Christel Langenhoff)

Bloedbij (foto Anne Marie van Dam)

Gewone kleine wespbij foto Anne Marie van Dam)

Samenvatting

In 2023 is Stichting Groen Cronesteyn gestart met het inventariseren van wilde bijen in Polderpark Cronesteyn. Het doel is meer te weten te komen over de bijen die in het gebied leven en over de bijdrage die zij leveren aan de biodiversiteit Cronesteyn.

Doel is ook om de inventarisatie uit te bouwen tot een jaarlijkse monitoring waardoor veranderingen in soortsaamenstelling en aantallen wilde bijen kunnen worden vastgesteld. Deze gegevens kunnen worden gebruikt voor het verbeteren van inrichting en beheer van Cronesteyn als leefgebied van wilde bijen en andere insectengroepen.

Tenslotte is project bedoeld om meer mensen kennis te laten maken met wilde bijen en te betrekken bij Polderpark Cronesteyn.

Op basis van een advies van bijdeskundige Menno Reemer (Helpdesk Bijenlandschap Zuid-Holland/ EIS Kenniscentrum Insecten/Naturalis) en met hulp van Gerard van der Klugt (IVN Leiden) is de Bijenwerkgroep Cronesteyn opgericht en zijn ca. 20 vrijwilligers gevonden om in 2023 een eerste inventarisatie van wilde bijen in Cronesteyn uit te voeren.

De inventarisatie van 2023 was nadrukkelijk een proefjaar, bedoeld om de deelnemers van de Bijenwerkgroep te leren om wilde bijen te herkennen, zo veel mogelijk op naam te brengen en waarnemingen te melden via waarneming.nl.

Na enkele introductiebijeenkomsten en een gezamenlijke proefinventarisatie zijn in de maanden april t/m juli in groepjes van 2 of 3 vrijwilligers in acht telvlakken verspreid over het Polderpark de bijen geïnventariseerd. Ook buiten de 'officiële' telvlakken zijn door deelnemers en andere betrokkenen wilde bijen waargenomen en via waarneming.nl gemeld.

Voor de deelnemende vrijwilligers was het project een groot succes. Met veel enthousiasme en plezier zijn de groepjes eropuit getrokken en hebben zich op de bijen van Cronesteyn 'gestort'. De voorlopige resultaten zijn gepresenteerd tijdens een goed bezochte lezing over wilde bijen door Menno Reemer. Daarbij meldden zich ook nieuwe vrijwilligers aan voor de inventarisatie in 2024.

In totaal zijn tijdens de officiële telronden in de 8 telvlakken 112 waarnemingen van wilde bijen gedaan en op waarneming.nl gezet. Daarbij zijn - inclusief de honingbij - in totaal 20 verschillende soorten waargenomen. Buiten de officiële telvlakken werden nog eens 15 soorten extra waargenomen en gemeld, waardoor het totaal aantal in 2023 waargenomen soorten uitkwam op 35. Dit is exclusief zogenaamde verzamelsoorten: groepen van sterk op elkaar lijkende soorten die door niet-specialisten (zoals wij) niet als individuele soorten op naam kunnen worden gebracht. Van de 35 waargenomen soorten waren 9 soorten niet eerder uit Cronesteyn gemeld. Het totaal aantal soorten dat nu uit Cronesteyn bekend is komt daarmee uit op 42 soorten. Overigens is dit vrijwel zeker geen werkelijke toename van het aantal soorten maar vooral het resultaat van de relatief intensieve eerste inventarisatie door de Bijenwerkgroep.

Het meest waargenomen zijn honingbij (24x), akkerhommel (22x) en de aardhommelgroep (11x). De meest bijzondere bijen die in 2023 in Cronesteyn zijn waargenomen zijn grote koekoekshommel en roodsprietwespbij, soorten van de Rode Lijst. Andere bijzondere soorten zijn de landelijk vrij zeldzame fluitenkruidbij, grijze rimpelrug, roodzwarte dubbeltand, gewone kleine wespbij en smalbandwespbij.

In 2024 wordt Cronesteyn opnieuw door de Bijenwerkgroep geïnventariseerd. De verwachting is dat dankzij toenemende kennis en ervaring nog meer (bijzondere) soorten wilde bijen zullen worden gevonden.

1. Wilde bijen in Cronesteyn

Wilde bijen zijn een boeiende en belangrijke groep van insecten. De belangstelling voor deze diertjes is de afgelopen jaren flink toegenomen. Tegelijk is duidelijk geworden dat het met deze groep van insecten - net als met veel andere insecten - helemaal niet goed gaat.

In 2023 heeft Stichting Groen Cronesteyn daarom het initiatief genomen om in Polderpark Cronesteyn wilde bijen te gaan monitoren. Met in totaal ongeveer 20 enthousiaste vrijwilligers zijn we de Bijenwerkgroep Cronesteyn (ook wel: de Bijenbrigade) gestart en voorzichtig begonnen met het verzamelen van waarnemingen van wilde bijen in een aantal telvlakken. 2023 was een (eerste) proefjaar. We zullen komende jaren met elkaar nog wel wat stappen moeten maken om te komen tot een goede, betrouwbare monitoring van alle wilde bijensoorten in het Polderpark.

De belangrijkste doelen van de Bijenwerkgroep zijn:

- meer te weten komen over de wilde bijen van Cronesteyn: welke soorten komen voor, zijn er ook bijzondere bijensoorten?
- trends: welke soorten gaan voor- of achteruit?
- is er een effect van honingbijen in de bijenkasten in en rond Cronesteyn op wilde bijen?
- welke biotopen en terreindelen van Cronesteyn zijn belangrijk voor wilde bijen?
- welke bijensoorten kunnen worden gesteund met extra beheermaatregelen?
- mensen betrekken bij de wilde bijen in Cronesteyn (bijen zijn leuk!)

2. Voorbereiding

2023 was het eerste proefjaar van de bijenmonitoring Cronesteyn. Om het van de grond te krijgen hebben we begin 2023 de volgende stappen genomen:

- advies gevraagd en gekregen over wilde bijen in Cronesteyn en de opzet van de monitoring bij de bijenhelptdesk van Groene Cirkels Bijenlandschap (Menno Reemer, 2023)
- bijenkenner Gerard van de Klugt van IVN Leiden bij het plan betrokken om ons inhoudelijk te steunen
- vrijwilligers geworven via onze contacten in de Leidse natuurwereld
- informatieavond voor de tellers over bijen, inventariseren en herkenning in het Leiderdorpse MEC
- samenstellen van handleiding en keuze van telvlakken (door Gerard van der Klugt)
- zorgen voor potloepen en herkenningskaarten voor de tellers
- samenstellen van teams van 2 of 3 personen per telvlak
- gezamenlijke proeftelmiddagen in Park Matilo en in Cronesteyn
- tussentijdse evaluatie en bijspijkeravond in gebouw schooltuinen De Akkerdistel

De organisatie was in handen van Andrien van Roon (secretaris Stichting Groen Cronesteyn).

3. Methoden

Samen met Gerard van der Klugt is gekozen voor een eenvoudige en praktische aanpak, waarbij kennis maken met wilde bijen en plezier voorop stonden. De aanpak is beschreven in een notitie met richtlijnen (Van der Klugt, 2023a) en twee bijlagen (Van der Klugt, 2023b en 2023c).

De gekozen aanpak bestaat uit de volgende onderdelen:

- inventarisatie van acht telvlakken
- inventariseren in vaste teams van 2 of 3 personen per telvlak
- voorlopig (2023) soortpresentie per vlak inventariseren (geen aantallen per soort)
- drie inventarisatieronden: april, mei en juli
- tijdstippen naar keuze (in onderling overleg); minstens 3 weken tussen maandtellingen

- inventarisatieronde ca. 2 uur per keer, op (mid)dag met goed weer
- waargenomen soorten zo veel mogelijk fotograferen, direct of na vangst in potloop
- determinatie via ObsIdentify app of waarneming.nl
- waarnemingen invoeren in waarneming.nl (met foto ten behoeve van determinatie en nacontrole)

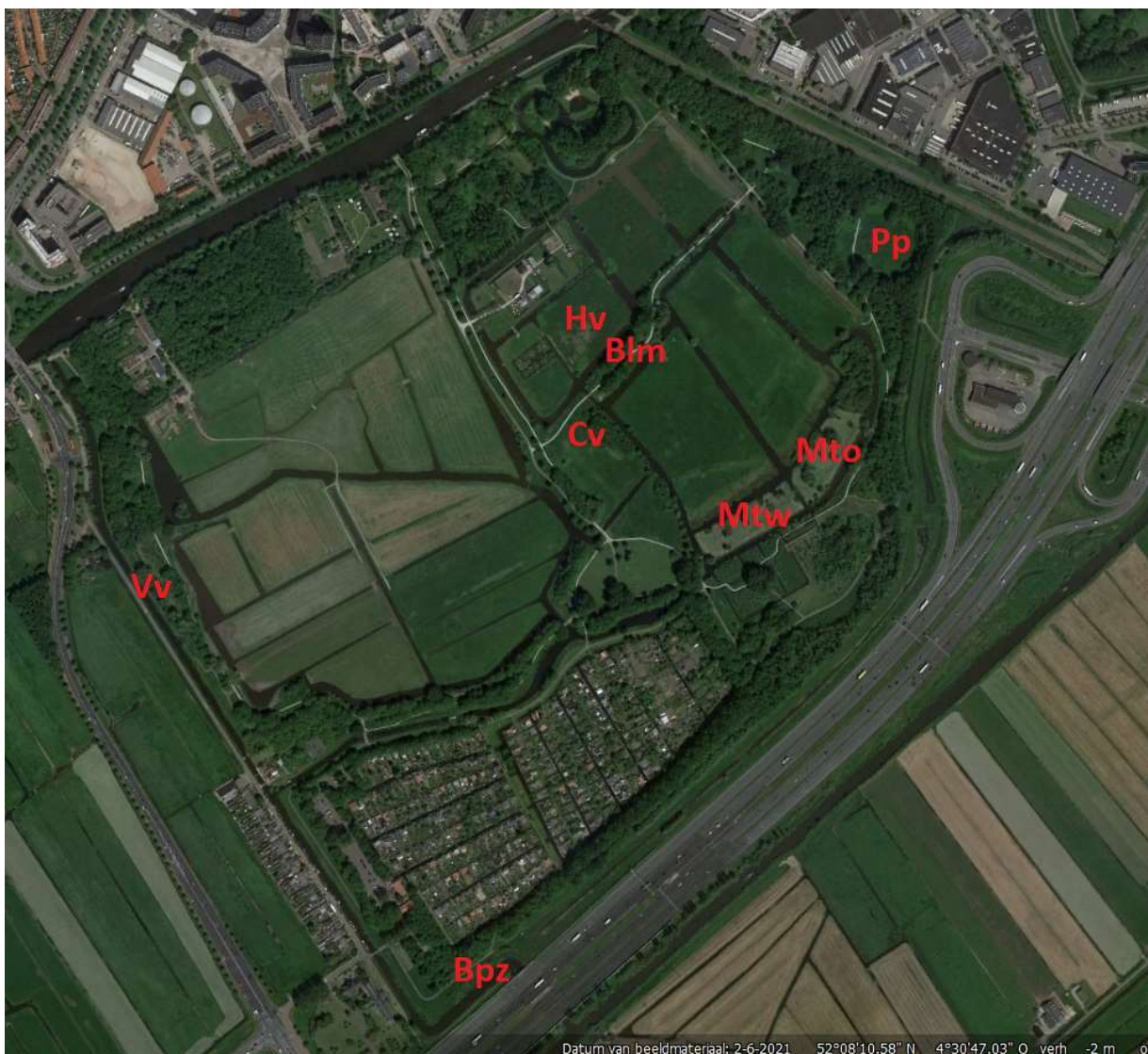
Telvlakken

In 2023 zijn 8 telvlakken gekozen. Deze liggen verspreid over Cronesteyn en geven een min of meer representatief beeld van het polderpark. Enkele vlakken zijn mede gekozen om t.z.t. effecten van veranderingen in inrichting en beheer in beeld te brengen.

De vlakken variëren in oppervlak tussen ruim 0,4 hectare tot ca. 1,0 hectare. De contouren zijn zo gekozen dat alleen bosranden binnen een telvlak vallen; min of meer gesloten bossen zijn niet meegenomen. Alle vlakken bleken binnen de afgesproken ca. 2 uur goed te inventariseren.

De globale ligging van alle telvlakken in Polderpark Cronesteyn is weergegeven in afbeelding 1. In bijlage 1 zijn de contouren van de telvlakken in meer detail afgebeeld.

Afbeelding 1 Globale ligging telvlakken 2023

Waarnemers

In totaal hebben 20 personen in 2023 een bijdrage geleverd aan de inventarisaties. De meeste telvlakken zijn door teams van twee personen geïnventariseerd, twee vakken door drie en een door

vier personen. In totaal hebben 15 inventariseerders, in de meeste gevallen mede namens de andere leden van het team, waarnemingen ingevoerd op waarneming.nl (zie hieronder). De meeste inventariseerders hadden weinig of geen ervaring met het zoeken en op naam brengen van bijen.

In tabel 1 zijn de waarnemers van de diverse telvlakken vermeld, met de namen waaronder waarnemingen zijn ingevoerd op waarneming.nl. In dit verslag zijn naast de waarnemingen van de leden van de Bijenwerkgroep ook een aantal waarnemingen buiten de telvlakken van Menno Reemer in 2023 vermeld.

Tabel 1. Inventariseerders per telvlak in 2023

telvlak		naam	op waarneming.nl
Paddenpoel	Pp	Carola Heemskerk	C.C Heemskerk
		Edward Sodderland	
		Martine Epskamp	Martine Epskamp
Moerastuin west	Mtw	Miep Munninghoff	Miep Munninghoff
		Ton Lexmond	
Moerastuin oost	Mto	Annemarie Broersma	ABroersma
		Maddy van Holland	maddy van holland
		Kees Vertegaal	Kees Vertegaal
Hoge veld	Hv	Dirk Jan Binnendijk	
		Anne Marie van Dam	Anne Marie van Dam
Centrale veld	Cv	Henny Blom	henny blom
		Marijke Hollander	Marijke Hollander
Bessenlaantje midden	Blm	Anne-Marie Burger	
		Helma van der Steen	Helma steen
Boerenpad zuid	Bpz	Els Hagen	
		Christel Langenhoff	Christel Langenhoff
Vrouwenvaart	Vv	Sjoerd Luiten	Sjoerd Luiten
		Peter Heslenfeld	Peter Heslenfeld
		Natalie van der Meij	N.vanderMeij
		Olga Lotten	Olga

Inventarisatieronden

Zoals reeds vermeld is het aantal telrondes in 2023 in principe beperkt tot drie: 1x in april, 1x in mei en 1x in juli, steeds met ten minste 3 weken tussenpauze. Enkele teams/waarnemers hebben ook in andere maanden (juni en augustus) geïnventariseerd. In de praktijk zijn niet alleen telvlakken in de geplande juiste maand geïnventariseerd, en soms was de tussentijd minder dan 3 weken. Eenmaal is een telvlak binnen een week 2x geïnventariseerd.

Daarnaast zijn door een van de waarnemers ook enkele malen geïnventariseerd in de Schooltuinen van de Akkerdistel (ook in Cronesteyn) en is door Menno Reemer een aantal losse waarnemingen (buiten de telvlakken) ingevoerd.

Alle datums waarop telvlakken zijn geïnventariseerd zijn vermeld in bijlage 2. Daarbij zijn zowel de drie geplande telrondes in april, mei en juli in de gekozen telvlakken vermeld als extra waarnemingen in andere maanden. Ook is in deze bijlage een aantal bezoeken buiten de telvlakken vermeld van waarnemers die bij het project betrokken waren en waarvan de resultaten in deze rapportage zijn meegenomen.

Losse waarnemingen van andere personen in Polderpark Cronesteyn zoals deze in 2023 op waarneming.nl zijn vermeld zijn niet meegenomen en worden bij de bespreking van de resultaten buiten beschouwing gelaten.

Determinatie

De meeste waarnemers hadden bij de start van het project weinig of geen ervaring met het waarnemen en determineren van bijen. Om iedereen zo veel mogelijk 'mee te nemen' zijn verschillende zijn enkele bijeenkomsten georganiseerd:

- Startbijeenkomst op 22 maart 2023: door Gerard van der Klugt is een presentatie gegeven waarin werd ingegaan op de verschillen tussen bijen en verwante insectengroepen en op de diverse groepen wilde bijen. Ook zijn instructies gegeven over het vangen van bijen in een potloep, fotograferen en gebruik van ObsIdentify en van waarneming.nl. Alle deelnemers kregen een potloep en een zoekkaart met afbeeldingen van de meest algemene soorten mee.
- Proefinventarisatie op 8 april in Cronesteyn met praktijkdemonstratie van vangen en fotograferen van bijen.
- Extra bijeenkomst op 22 juni om vragen of inventarisatie en determinatie te bespreken.

Afgesproken is waarnemingen zo veel mogelijk vast te leggen door middel van foto's. De foto's worden ingevoerd in ObsIdentify en/of waarneming.nl waarna de waargenomen bij door deze apps wordt gedetermineerd. Alleen determinaties met een hoge mate van zekerheid worden ingevoerd. Na invoer van de waarneming (met foto) in waarneming.nl zijn de determinaties gevalideerd en zo nodig aangepast door de validators van waarneming.nl.

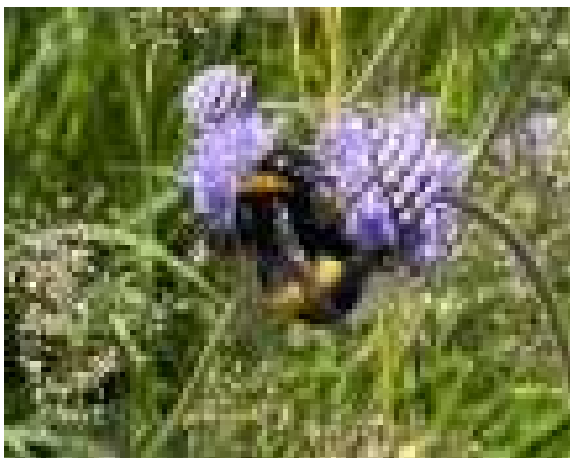
Het is duidelijk dat alle stappen van zoeken/vinden, vangen, fotograferen en op naam brengen van wilde bijen voor vrijwel alle deelnemers een serieuze uitdaging was en, ondanks de opgedane ervaring, nog steeds is.

Onze indruk is dat de (vrijwel) alle waarnemers inmiddels in staat zijn om:

- bijen te onderscheiden van andere insectengroepen als wespen en zweefvliegen;
- honingbijen snel te herkennen (waardoor de aandacht meer kan worden gericht op wilde soorten);
- enkele algemene soorten hommels direct op naam te brengen.

Maar we zullen als werkgroep nog de nodige stappen moeten maken om tot een goede monitoring van het polderpark te komen. Hieraan zullen we bij de voorbereiden van de volgende inventarisatie (in 2024) extra aandacht besteden:

- zoeken en vinden: hoe vinden we kleinere en minder 'bij-achtig' uitzijende soorten?
- vangen en fotograferen in potloep;
- (snelle) herkenning van hommelsorten;
- herkenning van hoofdgroepen (geslachten) van wilde bijen.

Aardhommel op blauwe knoop (foto Miep Münninghoff)

Invoer in waarneming.nl

Zoals hierboven aangegeven hebben de inventariseerders alle waarnemingen (met foto) ingevoerd in waarneming.nl. Dit heeft als voordeel dat alle determinaties worden gecontroleerd en gecorrigeerd

door de validators van waarneming en dat resultaten snel beschikbaar zijn en door alle deelnemers kunnen worden ingezien. Ook voor deze rapportage is direct gebruik gemaakt van de waarnemingen zoals deze op waarneming.nl zijn ingevoerd.

Tijdens de instructieavond is ook aandacht besteed aan het aanmaken van een account en het invoeren van waarnemingen op waarneming.nl. In de praktijk heeft dit tot weinig problemen geleid. Doordat onze inventariseerders bij het aanmaken van een account hun eigen naam hebben gebruikt was goed na te gaan wanneer een inventarisatie is uitgevoerd en door wie. Bij onduidelijkheden kon gemakkelijk navraag worden gedaan bij de betreffende inventariseerder.

De belangrijkste invoerproblemen hadden betrekking op de locatie van de waarneming: in een aantal gevallen is als locatie uitgegaan van de GPS-coördinaten van een smartphone op het moment van invoeren (in plaats van de locatie van de waarneming).

Goudpootzandbij (foto Anne Marie van Dam)

4. Resultaten

4.1 Deelnemers en telrondes

Een van de doelen van de nieuwe bijinventarisatie in Cronesteyn was het betrekken van (meer) mensen bij wilde bijen en bij het polderpark. In totaal hebben ca. 20 mensen aan de 'bijenbrigade' mee gedaan.

Alle telvlakken zijn tenminste 2 keer geïnventariseerd en enkele zelfs 5 maal (in plaats van de drie geplande 3 rondes). In totaal zijn in de acht telvlakken 31 rondes gedaan, gemiddeld dus bijna 4 rondes per vlak. Daarnaast zijn ook buiten de telvlakken enkele inventarisaties uitgevoerd, wat nog een extra aantal leuke waarnemingen heeft opgeleverd.

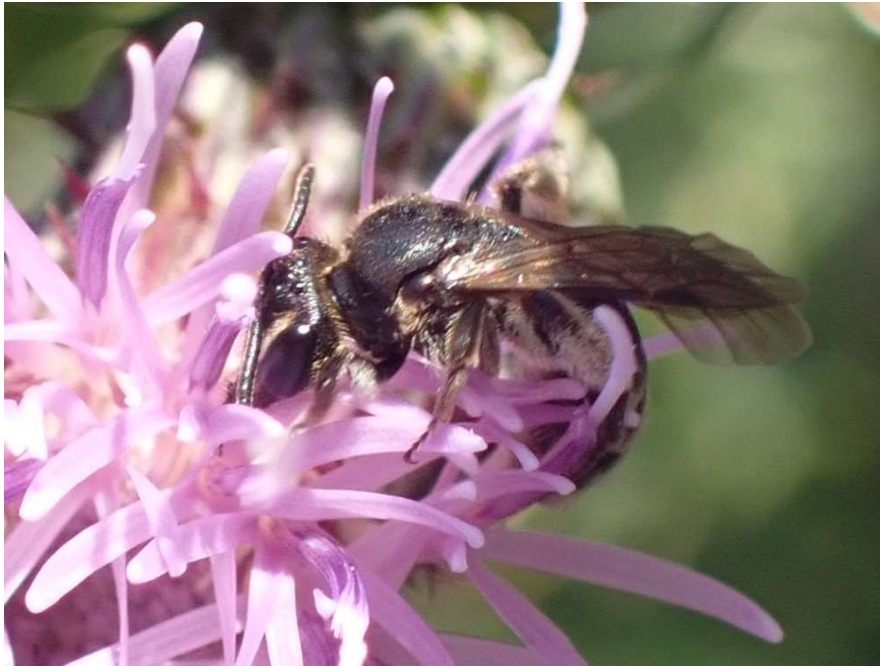
Het bleek geen probleem om de waarnemingen in te voeren in waarneming.nl. Ze kunnen daar door iedereen worden ingezien: ga naar www.waarneming.nl, zoek op 'Leiden - Cronesteyn (polderpark)', klik op tabblad 'waarnemingen' en kies bij soortgroepen 'bijen, wespen en mieren'.

Hoewel het vaak niet mee viel om wilde bijen te vinden, te vangen en te determineren waren en bleven vrijwel alle deelnemers onverminderd enthousiast. Bijna iedereen gaat in 2024 door, en er heeft zich inmiddels ook al een aantal nieuwe tellers aangemeld.

Dat is niet echt verwonderlijk: het is gewoon leuk om te doen, je 'mag' alleen midden op de dag met mooi weer op pad en een ronde duurt maar twee uurtjes. Ook het werken in teams van 2 of 3 personen pakte goed uit en draagt bij aan het plezier in het inventariseren.

4.2 Aantal waarnemingen en soorten

In totaal zijn tijdens de ‘officiële’ rondes in de acht telvlakken 112 waarnemingen van afzonderlijke soorten (per ronde) gedaan en ingevoerd. In totaal zijn daarbij 20 verschillende soorten bijen waargenomen die tot op de soort konden worden gedetermineerd. Daarnaast zijn nog 5 zogenaamde ‘verzamelsoorten’ waargenomen; dat zijn bijen die niet als afzonderlijke soort konden worden gedetermineerd maar alleen als een van een groep van (nauw verwante) soorten. Verzamelsoorten waarbij een van de soorten uit de groep ook als afzonderlijke soort is gemeld (zoals de aardhommelgroep en de aardhommel) zijn hierbij niet meegeteld.

Andrena minutula-groep (foto Anne Marie van Dam)

De meest waargenomen soorten (bij de ‘officiële rondes in de telvlakken’) zijn honingbij, akkerhommel en de aardhommelgroep. De top 6 van meest waargenomen soorten is weergegeven in tabel 2.

Tabel 2. In 2023 bij officiële rondes meest waargenomen bijensoorten

(verzamel)soort	aantal waarnemingen	
	totaal	aantal telvlakken ¹
honingbij	24	8
akkerhommel	22	8
aardhommelgroep	11	5
steenhommel	9	5
roodgatje	4	4
boomhommel	4	3

¹ van in totaal 8 telvlakken

Buiten de ‘officiële’ telvlakken zijn ook waarnemingen gedaan bij de ingang van de Tuin van de Smid (tijdens de oefenmiddag van Bijenbrigade), bij de Moerastuin oost en in de schooltuinen, vooral door twee (zeer) geoefende bijenkenners. Het is dus niet verwonderlijk dat zij daarbij nog een flink aantal extra soorten hebben waargenomen: in totaal 15 soorten plus 1 verzamelsoort.

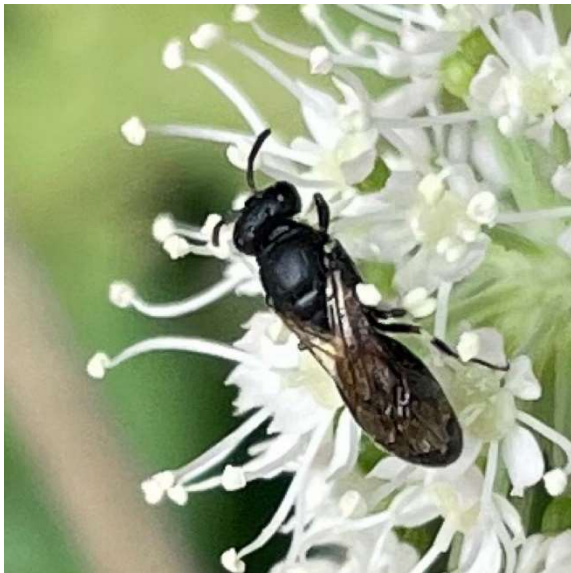
In totaal zijn dus in 2023 bij alle inventarisaties 35 soorten plus 6 verzamelsoorten waargenomen. Deze zijn vermeld in bijlage 3.

4.3 De bijen van Cronesteyn

Uit het advies van Reemer (2023) en waarneming.nl blijkt dat er t/m 2022 in Cronesteyn¹ 33 verschillende bijensoorten zijn waargenomen. Van deze soorten zijn er in 2023 7 niet waargenomen. Dit hoeft niet te betekenen dat ze zijn verdwenen; deze soorten kunnen gemist zijn door het gebrek aan ervaring van de waarnemers.

In 2023 zijn er door ons in totaal 9 bijensoorten waargenomen die nog niet eerder uit Cronesteyn waren gemeld. Dit brengt het totaal aantal bijensoorten dat tot nu toe in Cronesteyn is waargenomen op 42 soorten; verzamelsoorten zijn daarbij buiten beschouwing gelaten

Dit zijn vrijwel zeker geen echt 'nieuwe' soorten. Ze komen hier vermoedelijk al (veel) langer voor, maar zijn ze niet eerder opgemerkt tijdens de zeer beperkte inventarisaties in de jaren voor 2023. Ook in 2023 is waarschijnlijk nog een aantal soorten gemist als gevolg van de geringe ervaring van de meeste deelnemer en doordat niet alle voor bijen interessante terreindelen (en seizoenen) zijn geïnventariseerd. Zo kunnen nog enkele vroege soorten worden verwacht die gespecialiseerd zijn in bloeiende wilgensoorten (waarvan er een aantal in Cronesteyn voorkomt).

Maskerbij onbekend (foto Maddy van Holland)

4.4 Bijzondere soorten

Op de Rode lijst (Reemer, 2018) zijn alle soorten vermeld die landelijk in meer of minder mate bedreigd zijn, dat wil zeggen: uit Nederland dreigen te verdwijnen. Hiervan zijn er tijdens de bijen-inventarisatie in Cronesteyn in 2023 twee waargenomen. Dit zijn de grote koekoekshommel en de roodsprietwespbij, beide soorten van de RL-categorie 'kwetsbaar'.

Behalve deze soorten zijn ook vijf soorten waargenomen die in Nederland vrij zeldzaam zijn: fluitenkruidbij en grijze rimpelrug (twee zandbijsoorten) en roodzwarte dubbeltand, gewone kleine wespbij en smalbandwespbij (drie soorten wespbijen).

In het rapport 'Wilde bijen in Zuid-Holland: belangrijke soorten en belangrijke gebieden' (Reemer & Van 't Bosch, 2023) is een selectie gemaakt van de belangrijkste bijensoorten in de provincie. Dit zijn soorten van de landelijke Rode lijst (alleen de 'zwaarste' categorieën), Zuid-Hollandse specialiteiten (die hier binnen Nederland relatief veel voorkomen), soorten met geïsoleerde populaties en doelsoorten van het project Groene Cirkel Bijenlandschap.

¹ Dit is exclusief de berm van de oprit van de N11 naar de A4 (waar ook diverse bijensoorten zijn waargenomen die op waarneming.nl onder Cronesteyn worden vermeld). Wij rekenen dit terreingedeelte hier echter niet tot het Polderpark.

Van deze soorten is er vooralsnog in Cronesteyn geen enkele waargenomen. Ook hiervoor geldt dat dit niet hoeft te betekenen dat ze hier niet voorkomen omdat ze - door ons gebrek aan ervaring - gemist kunnen zijn.

Tenslotte is het voorkomen van de gewone slobkousbij het vermelden waard: dit een soort die in de regio Leiden zeldzaam is en gespecialiseerd is in wederik, een plant die in de oevers van de Moerastuin groeit.

5. Conclusies

De eerste bijeninventarisatie in Cronesteyn in 2023 was als 'publieksproject' een groot succes. Er waren ongeveer twintig deelnemers die zich met veel plezier op de bijen hebben 'gestort'. Bijna alle deelnemers willen in 2024 graag doorgaan met het waarnemen van wilde bijen in Cronesteyn. Op 5 november is door bijdeskundige Menno Reemer in de Tuin van de Smid een goed bezochte lezing over wilde bijen gegeven waarbij aansluitend de voorlopige resultaten van de inventarisatie zijn gepresenteerd. Daarbij meldde zich een aantal nieuwe mensen aan als deelnemer aan de inventarisatie van 2024.

In totaal zijn in 2023 35 verschillende wilde bijensoorten waargenomen (plus 6 zgn. 'verzamelsoorten'). Hiervan waren 9 soorten nooit eerder in Cronesteyn waargenomen.

Van de waargenomen soorten staan twee soorten op de Nederlandse Rode lijst (uit 2018) en staan er vijf te boek als vrij zeldzaam. Dit neemt niet weg dat de betekenis van Cronesteyn voor wilde bijen vooralsnog niet zeer groot lijkt te zijn. Dit wordt ongetwijfeld voor een belangrijk deel veroorzaakt door de beperkte inventarisatie-inspanning en de vooralsnog geringe ervaring van de waarnemers met lastiger te vinden en determineren bijensoorten.

Komende jaren wordt het project voortgezet en wordt eraan gewerkt om de gezamenlijke kennis van en ervaring met wilde bijen uit te breiden zodat we Cronesteyn volwaardig op bijen kunnen monitoren.

Witbaardzandbij (foto Kees Vertegaal)

Bronnen/literatuur

Klugt, G. van der, 2023a. Bijen monitoren in Polderpark Cronesteyn – Richtlijnen. Stichting Groen Cronesteyn.

Klugt, G. van der, 2023b. Bijen monitoren in Polderpark Cronesteyn – Soortenlijst. Stichting Groen Cronesteyn.

Klugt, G. van der, 2023c. Bijen monitoren in Polderpark Cronesteyn – Telvlakken. Stichting Groen Cronesteyn.

Peeters, T.M.J., H. Nieuwenhuijsen, J. Smit, F. van der Meer, I.P. Raemakers, W.R.B. Heitmans, K. van Achterberg, M. Kwak, A.J. Loonstra, J. de Rond, M. Roos & M. Reemer, 2012. Natuur van Nederland 11. De Nederlandse bijen. Naturalis Biodiversity Center & European Invertebrate Survey Nederland, Leiden.

Reemer, M., 2018. Basisrapport voor de Rode Lijst bijen. EIS Kenniscentrum Insecten, Leiden.

Reemer, M. 2023. Bijvriendelijke adviezen voor polderpark Cronesteyn. Helpdesk Bijenlandschap Zuid-Holland/ EIS Kenniscentrum Insecten, Leiden.

Reemer, M. & J. van het Bosch, 2023. Wilde bijen in Zuid-Holland: belangrijke soorten en belangrijke gebieden. EIS Kenniscentrum Insecten, Leiden.

www.groenecirkels.nl/bijenlandschap

www.waarneming.nl

Bijlagen

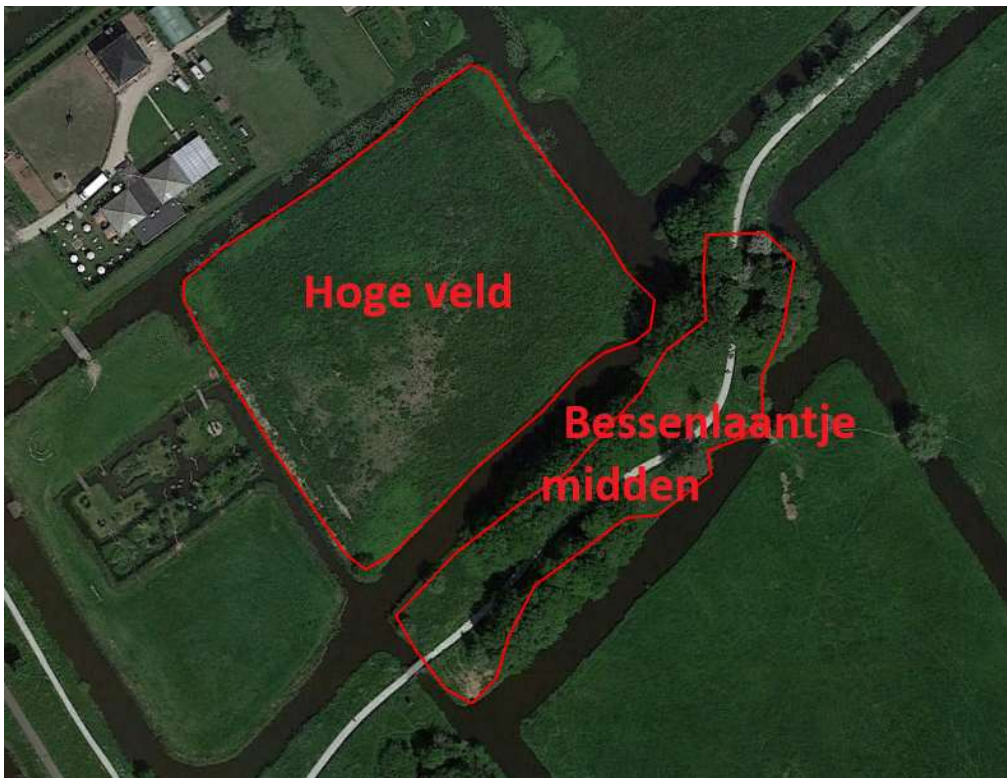
Bijlage 1

Contouren telvlakken

telvlak Paddenpoel (Pp)

telvlakken Hoge veld (Hv) en Bessenlaantje midden (Blm)

tevlak Centrale veld en Bessenlaantje west (Cv)

tevlakken Moerastuin oost (Mto) en Moerastuin west (Mtw)

telvlak Boerenpad zuid (Bpz)

telvlak Vrouwenvaart (Vv)

Bijlage 2

Inventarisatieronden en -datums per telvlak

telvlak		telronde					
		april	mei	juni ³	juli	aug ³	sept ³
Paddenpoel	Pp	205 ¹	606 ²	-	2507	-	-
Moerastuin west	Mtw	1504	2005	207 ⁴	1307	-	-
Moerastuin oost	Mto	2104	1205	1206	2607	2508	-
Hoge veld	Hv	605 ¹	2705	2406	807	-	-
Centrale veld	Cv	2504	206 ²	-	2107	-	-
Bessenlaantje midden	Blm	2104	2005	-	-	1108	-
Boerenpad zuid	Bpz	2604	206 ²	2606	3/1007 ⁵	-	-
Vrouwenvaart	Vv	1504	705	1806	-	-	909

¹ teldatum begin mei toegedeeld aan telronde april

² teldatum begin juni toegedeeld aan telronde mei

³ in principe geen telronde in deze maand, maar (uit enthousiasme) zijn sommige telvlakken wel geïnventariseerd

⁴ teldatum begin juli toegedeeld aan telronde juli

⁵ 2 bezoeken kort na elkaar; resultaten samengevoegd

Aanvullende terreinbezoeken waarvan de resultaten in deze rapportage zijn opgenomen:

terreingedeelte	waarnemer	datums
pad naar TvdS + rand Hv	diverse	0804
Moerastuin oost + terrein ZO hiervan	Menno Reemer	1404
Moerastuin oost	Menno Reemer	2604
Schooltuinen Akkerdistel	Anne Marie van Dam	2304
Schooltuinen Akkerdistel	Anne Marie van Dam	3004
Schooltuinen Akkerdistel	Anne Marie van Dam	306
Schooltuinen Akkerdistel	Anne Marie van Dam	506

Bijlage 3

In 2023 waargenomen soorten en verzamelsoorten

A. Soorten

Waargenomen in telvlakken tijdens officiële inventarisatie

soort	wetenschappelijk naam	zeldz ¹	RL ²	aantal in telvl ³	nieuw ⁴
witbaardzandbij	<i>Andrena barbilabris</i>	a	-	1	nw
grasbij	<i>Andrena flavipes</i>	a	-	2	-
vosje	<i>Andrena fulva</i>	a	-	1	-
roodgatje	<i>Andrena haemorrhoa</i>	a	-	4	-
fluitenkruidbij	<i>Andrena proxima</i>	z	-	1	-
grijze rimpelrug	<i>Andrena tibialis</i>	z	-	1	-
honingbij	<i>Apis mellifera</i>	a	-	24	-
gewone koekoekshommel	<i>Bombus campestris</i>	a	-	1	nw
tuinhommel	<i>Bombus hortorum</i>	a	-	3	-
boomhommel	<i>Bombus hypnorum</i>	a	-	4	-
steenhoumel	<i>Bombus lapidarius</i>	a	-	9	-
veldhoumel	<i>Bombus lucorum</i>	a	-	2	-
akkerhoumel	<i>Bombus pascuorum</i>	a	-	22	-
weidehoumel	<i>Bombus pratensis</i>	a	-	3	-
aardhoumel ⁵	<i>Bombus terrestris</i>	a	-	1	-
grote koekoekshommel	<i>Bombus vestalis</i>	z	KW	1	-
roodpotige groefbij	<i>Halictus rubicundus</i>	a	-	1	nw
gewone slobkousbij	<i>Macropis europaea</i>	a	-	2	-
gewone kleine wespbij	<i>Nomada flavoguttata</i>	z	-	2	-
kortspruitwespbij	<i>Nomada fucata</i>	a	-	1	nw

¹ zeldzaamheid in Nederland in 2018: a = algemeen, z = vrij zeldzaam, zz = zeldzaam (Reemer, 2018)

² Rode Lijstsoorten en mate van bedreigtheid: KW = kwetsbaar (Reemer, 2018)

³ aantal waarnemingen per telvlak per telronde (resultaten inventarisatie 2023)

⁴ nw = niet eerder in Cronesteyn waargenomen

⁵ de meeste aardhommels zijn gedetermineerd als 'aardhoumelgroep' (zie tabel verzamelsoorten hieronder)

Extra soorten: waargenomen buiten telvlakken of buiten officiële telrondes

soort	wetenschappelijk naam	zeldz ¹	RL ²	nieuw ³
tweekleurige zandbij	<i>Andrena bicolor</i>	a	-	-
goudpootzandbij	<i>Andrena chrysoceles</i>	a	-	-
wimperflanzandbij	<i>Andrena dorsata</i>	a	-	-
viltvlezandbij	<i>Andrena nitida</i>	a	-	-
vroege zandbij	<i>Andrena praecox</i>	a	-	nw
meidoornzandbij	<i>Andrena scotica (carantonica)</i>	a	-	nw
witkopdwergzandbij	<i>Andrena subopaca</i>	a	-	-
vierkleurige koekoekshommel	<i>Bombus sylvestris</i>	a	-	-
parkbronsgroefbij	<i>Halictus tumulorum</i>	a	-	-
gewone geurgroefbij	<i>Lasioglossum calceatum</i>	a	-	-
roodzwarte dubbeltand	<i>Nomada fabriciana</i>	z	-	nw
roodspruitwespbij	<i>Nomada fulvicornis</i>	zz	KW	-
smalbandwespbij	<i>Nomada goodeniana</i>	z	-	-
gewone dubbeltand	<i>Nomada ruficornis</i>	a	-	nw
dikkopbloedbij	<i>Sphecodes monilicornis</i>	a	-	nw

¹ zeldzaamheid in Nederland in 2018: a = algemeen, z = vrij zeldzaam, zz = zeldzaam (Reemer, 2018)

² Rode Lijstsoorten en mate van bedreigtheid: KW = kwetsbaar (Reemer, 2018)

⁴ nw = niet eerder in Cronesteyn waargenomen

B. Verzamelsoorten

Waargenomen in telvlakken tijdens officiële inventarisatie

soortgroep	wetenschappelijk naam	aantal in telvl ³
Andrena helvola groep	Andrena helvola gr.	1
Andrena minutula groep	Andrena minutula gr.	2
zandbij onbekend	Andrena spec.	3
akkerhommel/moshommel	Bombus pascuorum/muscorum	1
aardhommelgroep	Bombus terrestris/cryptarum/lucorum/magnus	11
koekoekshommel onbekend	Bombus spec.	1
franjegroefbij (onbekend)	Lasioglossum sexstrigatum/monstrificum	1
groefbij onbekend	Lasioglossum spec.	1
wormkruidbij-complex	Colletes daviesanus/fodiens/similis	1
maskerbij (onbekend)	Hylaeus spec.	2
wespbij onbekend	Nomada panzeri/ruficornis/flava/stratia/villosa	1

³ aantal waarnemingen per telvlak per telronde (resultaten inventarisatie 2023)

Extra verzamelsoorten: waargenomen buiten telvlakken of buiten officiële telrondes

soortgroep	wetenschappelijk naam
smaragdgroefbij onbekend	Lasioglossum (Dialictus) spec.